

Revisionsutskottet

Statens revisionsverks berättelse till riksdagen om tillsynen över valfinansieringen vid Europaparlamentsvalet 2019

INLEDNING

Remiss

Statens revisionsverks berättelse till riksdagen om tillsynen över valfinansieringen vid Europaparlamentsvalet 2019 (B 21/2019 rd): Ärendet har remitterats till revisionsutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ledande redovisningsrevisor Pontus Londen, Statens revisionsverk.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Statens revisionsverks tillsynsuppgift

Enligt valfinansieringslagen ska Statens revisionsverk övervaka att skyldigheten att redovisa valfinansieringen fullgörs. I praktiken övervakar revisionsverket det som nämns i 5–8 § i den lagen. Revisionsverkets uppgifter inbegriper inte tillsyn över att övriga bestämmelser i lagen följs. Exempelvis hör inte begränsningar i fråga om kandidaters valfinansiering enligt 4 § till det område som verket ska övervaka. I fråga om dem gäller politiskt ansvar. Vid beredningen av valfinansieringslagen var målet att nå balans mellan en tillräcklig reglering, å ena sidan, och de kostnader och olägenheter som regleringen medför å den andra. Syftet med lagen är att öka öppenheten kring valfinansieringen och informationen om kandidaternas eventuella bindningar och att begränsa en ökning av kostnaderna för kandidaternas valkampanjer.

Enligt valfinansieringslagen är det den som är skyldig att lämna redovisning som svarar för redovisningens innehåll. Redovisningsskyldigheten gäller de som valts till ledamöter av Europaparlamentet och de som utses till ersättare när valresultatet fastställs samt den kandidat som är följande i den namnserie som avses i 91 § i vallagen (714/1998). Redovisningsskyldigheten har breddats sedan förra Europaparlamentsvalet så att den även omfattar den andra ersättaren.

Revisionsutskottet behandlade denna fråga i sitt betänkande om förra Europaparlamentsvalet (ReUB 1/2014 rd). Bland övriga iakttagelser föreslog utskottet att en arbetsgrupp ska granska de

Betänkande ReUB 2/2020 rd

nuvarande bestämmelserna om de möjliggör att redovisningsskyldigheten för ledamöter av Europaparlamentet eller riksdagsledamöter uppfylls i alla situationer. Om detta är inte fallet, föreslår utskottet att arbetsgruppen lägger fram de ändringar som behövs. Enligt utskottet var det dock inte ändamålsenligt att betydligt öka revisionsverkets arbetsmängd vid kontrollen av valfinansieringen. Revisionsutskottet välkomnar därför att redovisningsskyldigheten har utvidgats i Europaparlamentsvalet och nu även gäller ersättare som inte är första ersättare och som tillträtt under pågående mandatperiod samt att insynen i valfinansieringen också har förbättrats på den här punkten.

Vid Europaparlamentsvalet 2019 var 27 personer skyldiga att redovisa sin valfinansiering. Samtliga redovisningsskyldiga lämnade in redovisning av valfinansieringen. Enligt redovisningarna uppgick de totala kostnaderna för valkampanjerna till 1 535 771 euro (1 375 422 euro vid valet 2014). Enligt revisionsverket varierade de redovisningsskyldigas kampanjkostnader mycket. Den dyraste valkampanjen kostade 203 785 euro och den billigaste 542 euro. De genomsnittliga kampanjkostnaderna var 56 880 euro.

De redovisningsskyldiga meddelade att de fått externa bidrag för sina valkampanjer till ett belopp av sammanlagt 936 732 euro, vilket utgjorde 61 procent av den totala finansieringen (motvarande siffror för 2014 var 940 287 euro och 68 %). Revisionsverket konstaterar att kandidaterna också tog emot bidrag från givare från vilka det enligt 4 § i valfinansieringslagen inte är tillåtet att ta emot bidrag. Ett fall som uppdagades vid tillsynen överskred tröskelbeloppet på 1 500 euro för separat redovisning av bidraget och bidragsgivaren.

Det lämnades in sammanlagt 88 förhandsredovisningar av kampanjkostnaderna och kampanjfinansieringen i enlighet med 11 § i lagen om kandidaters valfinansiering. Med andra ord lämnade 33 procent av alla kandidater in en förhandsredovisning. Av dem var åtta (30 %) redovisningsskyldiga. Vid det föregående Europaparlamentsvalet lämnade 152 personer, alltså 61 procent av alla kandidater, en förhandsredovisning och 13 (65 %) av de redovisningsskyldiga.

För att kontrollera att redovisningarna av valfinansieringen var riktiga begärde revisionsverket att alla redovisningsskyldiga skulle lämna in kontoutdrag från de bankkonton som använts i valkampanjen. På så sätt ville revisionsverket särskilt försäkra sig om att betalningarna från utomstående hade antecknats korrekt i redovisningarna. Samtliga redovisningsskyldiga lämnade in den dokumentation som verket begärt. Dessutom bad revisionsverket 14 redovisningsskyldiga komplettera eller korrigera sina redovisningar. Korrigeringarna gällde främst preciseringar av de redovisningsuppgifterna.

De uppgifter som åtminstone ska redovisas om valfinansieringen vid Europaparlamentsval anges i 6 § i valfinansieringslagen. Om en kandidat, kandidatens stödgrupp eller någon annan sammanlutning som uteslutande arbetar för att stödja kandidaten har tagit upp lån för att täcka kostnaderna för valkampanjen vid riksdagsval, ska den redovisningsskyldige lämna uppgift till Statens revisionsverk om det återstående lånebeloppet och om bidrag till ett värde av minst 1 500 euro som erhållits i syfte att betala lånet (efterhandsredovisning). I det här valet fanns det två kandidater som var skyldiga att lämna in efterhandsredovisning.

Betänkande ReUB 2/2020 rd

Revisionsverket konstaterar att verket utifrån behandlingen av redovisningarna, de erhållna utredningarna och kompletteringarna inte har tagit del av omständigheter som skulle ge verket anledning att ifrågasätta riktigheten av de inlämnade redovisningarna.

Utredning av behovet att ändra lagstiftningen

Valfinansieringslagen och partilagen reviderades 2015 (RP 73/2015 rd — GrUB 9/2015 rd). Den innefattar också de utvecklingsbehov som revisionsutskottet hade lagt fram i ett betänkande (ReUB 9/2013 rd). Efter det har revisionsutskottet i sina betänkanden behandlat olägenheterna i anslutning till kandidatavgifterna och riksdagsledamotsavgifterna samt de ökande kostnaderna för valkampanjerna (ReUB 1/2016 rd och ReUB 1/2018 rd). Utskottet konstaterade 2016 följande: ”Enligt utskottets mening finns det skäl att ta oron över de ökande kampanjkostnaderna på allvar, likaså de resulterande negativa konsekvenserna exempelvis för möjligheterna att ställa upp som kandidat. Utskottet menar att det vore värt att undersöka förslaget om ett fungerande tak för kampanjkostnader som skulle jämna ut skillnaderna mellan kandidaternas finansiering.” Utskottet tog upp frågan på nytt 2018 i samband med behandlingen av tillsynen över valfinansieringen vid kommunalvalet. Utskottet föreslog då att regeringen utreder frågan.

I enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Marins regering har statsrådet nu tillsatt en parlamentarisk arbetsgrupp som ska utreda behoven av att utveckla vallagen, partilagen och valfinansieringslagen samt eventuellt lagstiftningen om annan politisk verksamhet. Arbetsgruppens mandattid är 20.2.2020—31.5.2021. Enligt uppdraget ska arbetsgruppen ägna särskild uppmärksamhet åt de skrivningar om saken som ingår i regeringsprogrammet. Det handlar bland annat om bestämmelser och förfaranden om redovisningen av val- och partifinansieringen och att se till att redovisningarna ger en korrekt bild av sådan utomstående finansiering som eventuellt innebär bindningar. Enligt regeringsprogrammet ska parti- och valfinansieringens öppenhet och transparens ökas genom att stärka Statens revisionsverks rätt att övervaka kandidaternas redovisningar av valfinansieringen och att få uppgifter från tredje parter för detta ändamål. Arbetsgruppen ska också utreda hur väljarnas möjligheter att redan före valet få preliminära uppgifter om valfinansieringen kan ökas och hur upprättandet av kampanjkonton kan underlättas. Arbetsgruppen ska beakta förslagen i riksdagens revisionsutskotts betänkande (ReUB 1/2018 rd) om kandidatavgifternas roll i val- och partifinansieringen och om kampanjtaket.

Utskottet inväntar arbetsgruppens förslag till lösningar och de författningsändringar dessa kräver och återkommer till saken vid behandlingen av revisionsverkets berättelser om tillsynen över val- och partifinansieringen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Revisionsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner ett ställningstagande med anledning av berättelse B 21/2019 rd.

Betänkande ReUB 2/2020 rd

Utskottets förslag till ställningstagande

Riksdagen har ingenting att anmärka med anledning av berättelsen.

Helsingfors 5.3.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Outi Alanko-Kahiluoto gröna
vice ordförande Merja Mäkisalo-Ropponen sd
medlem Katja Hänninen vänst
medlem Marko Kilpi saml
medlem Pauli Kiuru saml
medlem Veijo Niemi saf
medlem Johanna Ojala-Niemelä sd
medlem Päivi Räsänen kd
medlem Sebastian Tynkkynen saf
medlem Pia Viitanen sd.

Sekreterare var

utskottsråd Nora Grönholm
utskottsråd Heidi Silvennoinen.